

Sanita Lazdiņa, Heiko F. Martens (Marten), Ilga Šuplinska
(Rēzeknis Augstskolas Humanitārās un juridiskās zinātņu fakultāte)

Latgališu literāro volūda izgleitībā

Īvods

2008. gadā tika veikts pieteikums, kura galvenais mērķis bija raksturot niulenejū latgališu volūdys lūmu izgleitibys sistemā. Itys roksts prezeņtej byutiskuokūs pieteikuma rezultatus. Pieteikuma ģrūsme sajimta nu „Mercator Education Centre“ (Merkatora izgleitibys centra), kas dorbojās Nīderlandē Luvortā (frīzu volūdā — Ljouwert), Frīzejis provinciis golvys-piļsātā. Piļneigs pieteikuma izvārsums ar Merkatora izgleitibys centra atbolstu publicāts izdavumu serejā „Regional Dossier Series“ (Regionalūs dosje sereja) angļu volūdā¹.

Itys roksts golvonom kuortom dūmuots taidam adresatam, kas mozuok ir saisteits ar Eiropys volūdu izpietis institutejom i kam roksti angļu volūdā var saguoduot izpratnis voi atrassōnys gryuteibys. Partū pieteikuma suokumā teik dūts seikuoks metožu i mierķu raksturojums, paskaidrojūt pieteikuma strukturu i rezultatu apkūpuojuma veidu, kai ari dūts puorskots par latgališu volūdys lūmu myusdīnu izgleitibys sistemā. Sacynuojumūs ir ģzeimātys nuokūtnis perspektivis i prīšklykumi dabuotūs rezultatu izmontuojumam.

1. Merkatora izgleitibys centra izdavumu sereja: pamatideja

Merkatora izgleitibys centra (Merkatora centrs) sereja ir vīns nu daudzajim publikaceju veidim, kū voda i kuru izdūšonu nūdrūšnoj itei organizeja. Pieteikuma centra reiceibā ir izdavumi par regionalū i minoritašu volūdu lūmu Eiropys Savīneibys izgleitibys strukturā; tuos ir monografejis, žurnali, serejveida izdavumi i t. t. Merkatora centrs nūsadorboj ari ar konfereņču organizešonu, cytu pietnīcyskū aktivitašu koordinešonu, nūdrūšnojūt atbolsta pasuokumus vysūs izgleitibys leimiņūs, suocūt nu suokumškolys i beidzūt ar augstskolom. Kai pīmāru var minēt vīnu nu jūs aktualūs aktivitašu — sātys lopys veiduošona, kontaktu dybynuošona i uzturiešona storp minoritašu školom. Kai dorba volūdys Merkatora centrs izmontoj angļu, holandīšu i frīzu volūdu. Juopīzeimoj, ka Frīzejis provinciis

¹ Latgalian. The Latgalian language in education in Latvia / H. F. Marten, I. Šuplinska, S. Lazdiņa. Leeuwarden, 2009 (http://www.mercator-research.eu/research-projects/regional-dossiers/090603.regional_dossier_latgalian_in_latvia.pdf).

cis oficiāli atzēituo regionaluo volūda ir frīzu volūda, kurā myusu dīnuos runoj ap pusmiljona cylvāku, tys zeimoj, ka ir radzama leidzeiba ar latgalīšu volūdys lītuoju skaitu.

Regionalūs dosje sereja (saeisynuotai — dosje) ir laidīņš angļu volūdā, kura pamataizdavums ir dūt eisu puorskotu par minoritašu voi regionalū volūdu lītujumu kaidys vaļsts izgleiteibā, kū varātu izmontuot pietnīki, izgleiteibys politikys veiduojuji, volūdys aktivī lītuojuji i itymā vaicuojumā aiziņteresātu sabīdreibys daļa. Par tū itam laidīņam ir izstruoduota standartizāta bukleta forma, kurys bīzums ir 30–40 puslopu. Itī bukleti ir pīejami breivā veidā ari Merkatora centra sātys lopā: <http://www.mercator-education.org/research-projects/regional-dossiers/regional-dossiers>.

Tai kai tys ir standartizāts laidīņš, tod pamatstruktura ir leidzeiga vysim ituos serejis izdavumim. Taidā veidā tyka apkūpuots i itys pietiejums. Taitod suokumā ir dūts vyspuoreigs puorskots par volūdys statusu, juos ruņuojujīm, viesturiskū atteisteibu, volūdys funkcejom sabīdreibā, tuoļuok ir sistemisks izkluosts par volūdys lītujumu vysūs izgleiteibys leimiņūs, atseviški izdolūt pyrmsškolys, suokumškolys, pamatškolys, vydsškolys, profesionaluos izgleiteibys (orūdškolys, koledžys i tml.), augstuokuos i pīaugušūs izgleiteibys leimiņūs. Tei ir oficialuo informaceja par lykumim, kas nūsoka izgleiteibys politiku, kai ari statistiska par školū, školānu skaitu, ari par metodiskajom īspiejom, metodiskajim izdavumim (ka taidi ir), ari vysim īspiejamajim izgleiteibys īgivis atbolsta veidim. Pošā nūslāgumā ir dūts rezumiejums par pietiejumim izgleiteibā voi tuos rūbežzynuotnēs, kai ari pīduovuots nuokūtnis perspektivu skatejums. Dosje ir īkļautys puorskota tabulys par atseviškim statistikys ruodeituojujīm, taipat dūts publikaceju saroksts par latgalīšu volūdu, byutiskuokajim filologiskajim ci metodiskajim pietiejumim i leidzeklim, pīvīnuots tūs organizaceju adresis, sātys lopu nūruodis, kas itymā breidī guodoj par latgalīšu volūdys lykumdūšonys, atteisteibys ci pietiešonys jūmom.

Nu 20. godusymta 90. godu ir izdūti 38 regionalī dosje, i Merkatora centra mierkis ir piec kotru nazcik godu izdūt atkuortuotu dosje ar vysjaunuokajim pīejamajim datim. Izdūtī dosje aptver volūdu raksturojujumu 17 ES valstīs. Kab publiciešonys amplituda byutu skaidruoka, nazcik pīmāru: „Sāmi Zvīdrejā“ (2001), „Ukraini Pūlejā“ (2006), „Ungari Slovakejā“ (2005), „Vuocīši Beļgejā“ (2004), „Baski Spānejā“ (2. izdavums 2005), „Galicīši Lelbritanejā“ (2001). Vysvairuok dosje publikaceju itymā breidī ir par Fraņcejis volūdu situaceju (puorstuovātys ir vasalys sešys volūdys): „Basku volūda“ (2. izd., 2007), „Bretoņu volūda“ (2. izd., 2003), „Kataloņu volūda“ (2005), „Korsikaņu volūda“ (2000), „Vuocīšu volūda Elzasā“

(2. izd., 2001), „Oksitaņu volūda“ (1996). Latvejis minoritašu volūdu situaceju īvoda pirmuo publikaceja par latgalīšu volūdu. Da šam ir bejuši divi dosje par Baļtejis regiona valstīm: „Pūļu volūda Lītuvā“ (2006) i „Veru volūda Igaunējā“ (2007).

Dosje par latgalīšu volūdu ir projekta rezultats, kas tyka veikts sadarbībā ar Merkatora centru nu 2007. goda. Rēzeknis Augstškolys pietnīku īsaiste itymā projektā nav najaušeiba. Jau nu 2005. goda Filologejis katedrys docātuoji pīsadola aktivitātēs, kas ir saisteitys ar regionalūs i minoritašu volūdu izpieti. Dorba strukturys, vītejuos volūdys vidis specifikys apzynuošonai ir bejušys divejis dorba vizeitis: Ilga Šuplinska, Sanita Lazdiņa i Heiko F. Martens cīmova Ļuvortā 2007. goda beiguos; 2008. goda martā sekova atbiļdis braucīņs, kurā frīzu zynuotnīki K. van der Mērs (Cor van der Mer) i T. de Grāfs (Tseard de Graaf) apmeklēja Latgolū.

Itys pietejums, pirmom kuortom, var rūsynuot pošus latgalīšus apjaust, kaida ir ituo breiža situaceja, paruodeit, kurys idejis teik atteisteitys. Ūtrom kuortom, atguodynuot svuorsteigajim latgalīšim, ka jī ar sovim natrysynuotajim vaicuojumim nav vīni pasaulī. Trešom kuortom, padzylunuot zynuošonys par latgalīšim angliski skaitūšai auditorejai Eiropā. Autori izsoka cereibu, ka itys pietejums ir lobs veids īlīkt latgalīšus Eiropys kontekstā, kai ari apvīnuot tū cylvāku īnteresi, kurī dūmoj par regionalūs i minoritašu volūdu vaicuojumū Eiropys Savīneibā.

2. Pietejuma praktiskuo realizaceja

Ir skaidrs, ka iz itū breidi cīš moz ir dareits sistematiskai latgalīšu volūdys apzynuošonai izgleiteibys laukā. Partū veiktuo pietejuma pamatā vairuok ir lykta personiskuo dorba pīredze izgleiteibys sistemā, kai ari diskusejuos, individualuos sarunuos, īntervejuos dabuots materials. Tuo ir vairuok kai zynuotnisku ci statistisku publikaceju. Tys zeimoj, ka, suocūt pietejumū, beja juodybynoj kontakti ar školom, izgleiteibys administrativajom īstuoдем, organizacejom, kas struodoj ar latgalīšu volūdu izgleiteibā voi ari ir atbiļdeiguo īnstituteja izgleiteibys vaicuojumūs. Nu vīnys pusis, pietejumā jiuatama personiskuo pīredze, kas aktualizēja īprikšējū dorba pīredzi izgleiteibā, ari latgalīšu volūdys, literaturys vuiceišonā augstškolys i tuoluokizgleiteibys programuos. Nu ūtrys pusis, tyka dybynuoti jauni kontakti, puorbaudūt praksē tū informaceju, kas beja īgiuta, studejūt pīejamuos publikacejis, meklejūt nūruodis sātys lopuos. Vyss tyka dareits, lai dabuotais rezultats atkluotu vysus darbeibys aspektus Latgolā, paruodeitu piec īspiejis piļneiguoku aktivitašu geografiskū i statistiskū ainu. Partū var vaicuot i ituo roksta skaiteituojam: ka ir zynomys jaunys aktivitatis latgalīšu volūdys īsaistei izgleiteibys procesā voi kaida aktivitate, kas jau

ilguoku laiku dorbojās, bet tei nav paruodeita dosje, byusim pateiceigi par sevkuru komentaru i papyldu informaceju.

Dosje paruoda latgalīšu volūdys tradicejis pyrmuos Latvejis breivvalsts laikā (1920–1940), kas, prūtams, ļaun runuot par latgalīšu volūdys tradicejis kontinuitati myusu dīnuos. Juopīzeist, ka tradicejis ītekme iz myusu dīnu izgleiteibys situaceju ir minimala, tū spieceigi ītekmej divi pamatfaktori: 1) latgalīšu volūdys zamaiz prestižs lelā Latvejis sabīdreibys daļā, 2) naskaidrais latgalīšu volūdys ci dialekta statuss.

3. Pietejuma rezultati

3.1. Pyrmsškolys izgleiteiba

Nuokušuos pietejuma dalis teik atkluotys atbylstūši regionalūs dosje strukturai. Situaceja ar pyrmsškolys izgleiteibu ir vysā biedeiga. Latgolā ir tikai nazcik bārnuduorzu, kas lītoj latgalīšu volūdu piec pošu iniciativis. Kai parosts, latgalīšu volūda teik lītuota folklorys — dzīšmu, daņču, rytualu — vuiceibuos. Taida informaceja ir par Rēzeknis rajona Nautrānu, Makašānu, Gaigolovys bārnuduorzim ci pyrmsškolys grupenom, taipoš Upeitis (Bolvu rajons) i Gaļānu (Preiļu rajons) pyrmsškolys īstuodem. Svareigi ir uzsvērt, ka pilņeigi vyss ir atkareigs nu individualuos iniciativis i attīksmis. Tī ir sova dorba entuziasti, kas īkļāun latgalīšu volūdu bārnim dūmuotuos aktivitātēs, kai ari vuoc dzīsmis i tekstus, pīmārojūt nūteiktim pedagogiskim mierkim. Par nūžāluošonu taidu entuziastu skaits ir cīš nalels.

3.2. Pamatškolys izgleiteiba

Iz itū breidi var nūsaukt septenis pamatškolys Latgolā, kur latgalīšu volūdu vuica fakultativi: Nautrānu i Makašānu Rēzeknis rajonā, Baļtinovys i Tiļžys Bolvu rajonā, Kuorsovys Ludzys rajonā, Gaļānu Preiļu rajonā i Dagdys Kruoslovys rajonā. Latgalīšu stuņdis kai fakultativu vuicuos dažaida vacuma bāрни nu 5. da 9. klasei vīnā grupā. Taidu vuiceibu formu godā praktizej 150–200 školānu. Prūtams, par latgalīšu volūdys vuiceišonu ite juorunoj vysai nūsaceiti, partū ka pīduovuotī fakultativi atsašķir. Latgalīšu stuņdis teik sauktys i par „Nūvodzineibys“, i „Latgalīšu kulturis vies-turys“, „Latgalīšu literaturys“, īspiejamys i cytys niaņsis nūsaukumā, tik byuteiba ir vīnaida: teik apgiuti kulturviesturis pamatfakti, apsavārti atseviški raksteibys vaicuojumi, vairuok viesturiski, mozuok praktiski, tod, atšķireibā nu školuo-tuoja pamatprofesejis, ir padzylynuojums voi nu literaturā, voi geografējā ci viesturē.

Sūpluok fakultativim, kuru nav daudz iz kūpejuo Latgolys školu skaita (120 skolys), latgaliskuos aktivitatis pasaruoda školu folklorys kūpu, deju kolektivu repertuarūs. I taidis kolektivs vys vēļ ir gondreiz kotrā pogostā.

Latgalīšu volūda teik lītuota naformalā vidē uorpus školys dzeivis. Var satikt diametrāli preteju attīksmi pret latgalīšu volūdys lītuojumu gon školuotuoju, gon tāva ar muoti pusē: nu spieceiga atbolsta da aktivai aizlīgšonai. Latgalīšu volūdys lītuojuma intēnsitate otkon lelā mārā ir atkareiga taišni nu vītejūs autoritašu — školuotuoju, administracejis puorstuovu, vacuoku — nūstuojis. Nu ūtrys pusis, nav ari oficialu barjeru latgalīšu volūdys programys apstyprnuošonai, kod tū pīduovoj školys voi vacuoki.

Sacynojūt var atzeit, ka latgalīšu volūdu kai programys sastuovdaļu vuicuos 7 školu školāni, kas ir apmāram 200 školānu godā, tok latgaliskajuos aktivitātēs pīsadola školāni nu 51 školys. Te golvonom kuortom dūmuoti tī školāni i tuos školys, kas pīsadola ikgadejā runys konkursā „Vuo-lyudzāni“, tok ir paratam ari kaidis literarais konkurss latgaliskajim dorbim, teatru puļceņu skatis i tml.

3.3. Vydsškolys izgleiteiba

Vydsškoluos situaceja ir leidzeiga. Sešuos školuos latgalīšu volūdu vuica fakultativi: Nautrānūs i Makašānūs (Rēzeknis rajons), Baļtinovā i Tiļžā (Bolvu rajons), Ludzys rajona Kuorsovā i Kruoslovys rajona Dagdā. Leidzeigi kai pamatškolā nūdarbeibys nūteik vysu vydsškolys klašu intēsentim vīnlaiceigi. Fakultativu godā videji izalosa ap 150 školānu. Naformalajā vidē latgalīšu volūdys lītuojuma bīžums i intēnsitate ir atkareiga nu individualūs attīceibu, kaidys volda školuotuoju, školānu i vacuoku vydā. Atseviški ar latgalīšu rokstu volūdys vaicuojumim saisteiti aspekti teik apgiuti latvīšu volūdys i literaturys pīrkšmatā. Prūtams, gryuši atbīldēt iz vaicuojuma, cik izvārsti teik apsavārti latgalīšu rokstu volūdys vaicuojumi latvīšu volūdys i literaturys stuņdēs.

Juopīzeimoj, ka atseviškuos školuos dorbojās dramatiskī kolektivi, kuru repertuarā naregulari, bet pasaruoda ari latgalīšu autoru dorbi voi latgaliski uzvadumi. Vydsškolāni nu 22 školu kas gods pīsadola olimpiadē „Latgalīšu volūda, literatura i kulturis viesture“. Taipoš praktiskuos latgalīšu volūdys stuņdis ir jaunīšu (15–19 godu) vosorys nūmetnis „Atzolys“ programā (godā nūmetni apmeklej ap 30 školānu).

3.4. Profesionaluo (omotu školu) izgleiteiba

Nav faktu, kas apstyprnuotu, ka latgalīšu volūda teik lītuota profesionalajā izgleiteibys sferā. Piec naoficialys informacejis, praktiskajuos nūdarbeibuos var pasaruodeit latgalīšu volūdys lītuojums spontani, disku-sejis rezultatā, ka meistars, praktiskūs nūdarbeibu vadeituojs, pats runoj latgaliski. Kūpumā juopīzeist, ka latgalīšu volūdys lītuojums ir pilņeigi spontans kai studeju procesā, tai ari uorpus tuo.

3.5. Augstuokuo izgleiteiba

Par augstuokū izgleiteibu var runuot partū, ka latgalīšu volūdys apmuoceibai te ir vairuok sistemisks raksturs. Rēzeknis Augstškolā akademiškuos latvīšu filologejis bakalaura programys obligatajā daļā ir 18 kreditpunktu, kas paredz latgalīšu literaruos volūdys, literaturys, folklorys studeju priķšmatu vuiceišonūs. Krītni mozuokā kreditpunktu apmārā i kai fakultativs kurss latgalīšu literaruos volūdys viesture teik pīduovuota Latvejis Universitatis (Reiga) i Daugovpiļs Universitatis latvīšu filologejis studentim.

Sova nūstuoja latgalīšu volūdys sakarā ir Katuoļu Gareigajam seminarā (Reigā). Studentim, kas vuicuos seminarā nu Rēzeknis-Aglyunys diecezis, latgalīšu volūdys kurss 3 kreditpunktu apmārā ir obligats.

Uorpus Latvejis rūbežu ari ir pīredze latgalīšu volūdys kursa pasnīgšonā. Nazcik godu atpakaļ tū pīduovuoja Sanktpīterburgys Vaļsts universitatē, i vairuoku godu garumā latgalīšu volūda teik pasnāgta Zīmys školā Ačynskā (Sibirī), kur vys vēļ dzeivoj naasimilāti latgalīšu 19. godu symta beigu, 20. godu symta suokuma ībraucieju piecteči.

Juopībylst, ka vyspuorejs augšzemņiku dialekta raksturoojums teik dūts vysuos latvīšu filologejis voi latvīšu volūdys i literaturys studeju programuos. Kūpejuo nūskaņa ari augstuokajā izgleiteibā ir taida, ka latgalīšu volūda nav patstuoveiga volūda, bet ir dialekts.

3.6. Pīaugušūs izgleiteiba

Nazcik vuordūs par atseviškom aktivitatem pīaugušūs izgleiteibys sakarā. Nu 2000. da 2006. godam latgalīšu volūdys, metodiskū aspektu izzynuošonai tyka reikuota vosorys škola „Vosoruošona“, kuramā pīsadaleja golvonom kuortom Latgalīšu volūdys, literaturys i kulturviesturis školuo-tuoju asociacejis bīdri. Nu 2005. goda atseviškūs projektūs profesionalom vajadzeibom (saceisim, masu sazinis leidzekļu puorstuovim) teik reikuoti latgalīšu volūdys kursi, kurūs vuicuos raksteibys pamatīmanis.

Puorskota tabula par latgalīšu volūdys izmontuojumu izgleiteibā:

Pyrmsškola	Nav statistikys par bārnim, kas vuiceitūs latgalīšu volūdu, atseviškūs bārnuduorzūs lītoj latgalīšu volūdys elementus (folklorys izgleiteiba).
Pamatškola	150–200 školānu kas gods kai fakultativu vuicuos latgalīšu volūdu, literaturu, kulturis viesturi 7 školuos. 120 školānu nu apmāram 50 školuo kas gods pīsadola skotivis runys konkursā „Vuolyudzāni“ i cytuos latgalīšu volūdys aktivitātēs.
Vydsškola	Ap 150 školānu 6 školuos fakultativi vuicuos latgalīšu volūdys kursu. Ap 60 školānu nu 22 školuo pīsadola kasgadejā olimpiadē „Latgalīšu volūda, literatura i kulturviesture“. Ap 30 vydsškolānu kas gods pīsadola vosorys nūmetnē „Atzolys“.

Profesionaluo izgleiteiba	Nav specialu kursu latgalīšu volūdā, ir atsevišķi pīmāri praktiskūs nūdarbeibu organiziešonā latgaliski.
Pīaugušūs izgleiteiba	Vosorys školys kursi (2000–2006, 159 daleibnīki-školuočiuji), volūdys kursi profesionalim (atsevišķūs projektūs).
Augstuokuo izgleiteiba	Nu 1993. goda vairuok kai 200 studentu ir klausejušīs latgalīšu volūdys, literaturys, folklorys kursus Rēzeknis Augstškolā. Latgalīšu raksteibys vaicuočumi kai latvīšu filologejis programys volūdys viesturis kursa daļa pasaruoda DU, LU studentim, taipat latgalīšu literaruo volūda teik pīduovuota Reigys Katuoļu seminara audzieknim.

3.7. Latgalīšu volūda pietnīceibā

Taipoš kai augstuokuos izgleiteibys leiminī, tai i pietnīceibā situaceja ir vaira sakuortuota. Latgalīšu vaicuočumu pietnīceiba ir aizsuokta trymdā (1960–1980). Piec Latvejis naatkareibys atgiušonys ir pīaudzs praktiskū pietečumu i zynuotniskū aktivitašu skaits Latvejis zynuotnīku vydā. Tū ruoda i pirmuos storptautyskuos latgalistikys koņferenčis laidīņs. Tok itymā breidī vajadzātu na tik daudz vērtīs iz padareituo, kai koncentrētīs iz doromuo, saceisim, metodiskūs leidzekļu, vuiceibu gruomotu sagataveišonu.

Byutu juoakceņtej vēļ vīna svareiga līta. Byutu juopanuok, ka sevkurs izstruoduotais metodiskais materials ir zynuotniski augstā leiminī, atbylstūši pošys modernuokuos metodologejis praseibom. Byutu juobyun leluokai variativitatei gramatiku i lementaru (ābeču) pīduovuočumā. Ari tai sauktū ūtrreizējū resursu, t. i., dailliteratura, publicistika voi kaids cyts teksts, kū školuočiuji lītoj volūdys vuiceišonā, latgalīšu volūdā nagona. Metodiskī materials, kas ir izstruoduoti pirmuos Latvejis Republikys laikā ir voi nu gryuši dabojami voi ari nūsaceiti pīmāruojami myusu dīnu vuiceišonys praseibom. Nu vīnys pusis, juopīzeist, ka atsevišķi pietnīki, školuočiuji ir samārā daudz darejuši itymā vaicuočumā, nu ūtrys pusis, nav pīteikami, ka tū rysynoj tik entuziasma leiminī.

3.8. Sacynuočumi

Ir skaidrys, ka intuitivi zynomais par latgalīšu volūdys situaceju tyka konkretizāts, faktologiski pīruodeits itymā pietečumā, tok ir daudz doromuo, lai garantātu latgalīšu volūdys pīejameibu izgleiteibā sevkuram latgalīšu volūdys runuočiujam. Sevišķi daudz byutu juodora izgleiteibys lykumdūšonā (pyrmsškolys i suokumškolys izgleiteibys leiminī), kas ir baze volūdys puormontuošonai nuokūtnis paudzēs. Tys ir ari vaicuočums par latgalīšu volūdys zaudātū prestižu; volūdu vajadzātu lītuot daudzveideiguokuos sociolingvistiskuos sferuos.

Izdavums par latgalīšu volūdu ir cīš svareigs taišni akademiskuo leimiņa īrūsmei, bet tys nūteikti navar byut vīneigais veids, kai ītekmēt izmainis attīksmē pret latgalīšu volūdu, tys navar byut ari pats sevī nu sabīdreībā voldūšuos nūskanis. Vyss ir sovstarpeigi saisteits: latgalīšu volūdys lītuojums izgleiteībā var pīaugt, ka byus uzlobuojumi volūdys prestiža vaicuojumā, ka maineisīs attīksme vys leluokā i leluokā sabīdreibys daļā, ka atbylstūši vuiceibu mierkim tyks izstruoduoti adekvati vuiceibu leidzekli. Cīš svareigi otkon uzsvērt, ka attīksmis mainai ir juoīt na tik viņ nu uorspusis, a, pats svareiguokais, taišni nu Latgolā dzeivojūšū školuoju i vacuoku pusis. Ir vajadzeiga cīša sadarbeiba izgleiteibys administracejis, pietnīku, volūdys politikys veiduoju, vītejūs autoritašu vydā, kab veicynuot aktivu organizaceju i individualūs aktivitašu pīaugumu kai pietnīceībā, tai motivacejis izskaidruojuma kampaņuos. Kai vīns nu pamata mierķu — ir vajadzeigs styngrys atbolsts latgalīšu volūdys lītuojumam sabīdreibys prestižajuos sferuos. Tys ir seviški svareigi, partū ka pietejuma rasšonuos gaitā vairuoki informacejis devieji, aktivuokī Latgolys problemu rysynuotuoji, nūruodeja, ka nuokūtnis perspektive ir vysā pesimistiska, deļtuo ka latgalīšu volūdys uzplaukuma periods ir puorguojs, ir sajiuta, ka vysleidza kaida vierzeiba itymā vaicuojumā ir apsastuojuse.

4. Pietejums vysim i sevkuram

Pādejā roksta daļā grybātūs vēļ reizi uzsvērt, ka itys pietejums, nasa-verūt iz sova akademiskuo rakstura, pymom kuortom, ir vārsts iz pošu latgaliski runojūšū auditoreju. Saprūtams, vīns nu īmaslu, parkū ir radīs itys pietejums angļu volūdā, ir gribiešona informēt par latgalīšu volūdys situaceju akademiskū auditoreju i parostu volūdys entuziastu publiku (adresatu) Eiropā, bet pats svareiguokais — uzrunuot pošu latgalīti. Taišni partū ir napīcīšama aktiva skaiteituoja lūma, kab itys pietejums byutu uzskotoms par pabeigtu i realizātu. Taitod tys ir aicynuojums sevkuram roksta skaiteituojam — syuteit komentarus, īrūsynuojumus, pīzeimis. Voi nav koč kas damiersts? Voi koč kas nav pretruneigi saprūtams? Gadejušīs faktologiskys klaidys? Kaidys jaunys aktivitatis teik planavuotys iz cyta gods?

Rokstā apsaveramais pietejums nav uztverams kai līta par sevi, vysā pesimistisks lītu konstatiejums, bet gon kai saucīņs, impulss konkretai darbeibai. Sevkurs, kuru īnterešej latgalīšu volūdys lūma, ir aicynuots paruo-deit sovu lingvistiskū nūstuoju, kab dūt zynomu praktisku īguļdejumu jau-nuos i vacuos paaudzis runuoju i volūdys apgivieju sadarbeibai, kab pa-ruodeit, ka ir pīteikama kapacitate latgalīšu školuoju, školu, izgleiteibys autoritašu rynduos. Navajag pīļaut, ka latgalīšu volūda ir tik sātys volūda. Mozū volūdu pīmāri vysā Eiropā ruoda, ka, tikai lītojūt volūdu dažaiduos

sferuos (i sātys, i izgleiteibys statuss ir vīns nu svareiguokajim), ir īspie-
jams nūdūt volūdu nuokūtnis paaudzis volūdys runuotuojim.

Pošā nūslāgumā ir dereigi atguodynuot, ka sevkurs skaiteituojs var breivi izmontuot ite atrūnamū informaceju, cik lelā apmārā i kaidim mier-
kim jis grib. I ituos publikacejis, i dosje mierkis iz uzrunuot piec īspiejis
vaira i padzylynuoti kotru volūdys lītuotuoju. Itymā koņtekstā var dūt ari
intelektualu aizdavumu skaiteituojim — kai panuokt, kab ituos idejis zy-
nuotu piec īspiejis leluoka sabīdreibys daļa?

The Latgalian Language in Education

Our paper presents the most important results of a research carried out through-
out 2008 in cooperation with the Mercator Education Centre, the Netherlands. A
detailed account of our research has been published in English in the “Regional
Dossier Series” of the Mercator Centre.

We provide an overview of where the Latgalian language is today present in
education, and conclude with an outlook into the future and some suggestions for the
use of our results.

In our paper we stress that both educational efforts, research and motivation
campaigns are needed — for which educational staff, researchers, language policy
makers, local authorities, and active organizations and individuals have to cooperate.
As a major aim, Latgalian would strongly need support through additional presence
in the prestigious domains of language use in society. This is in particular important
since some of our informants stressed that they have rather negative expectations for
the future — according to some Latgalian activists, a period of enthusiasm after Lat-
vian independence has been replaced by a dominant feeling of resignation. Examples
of small languages from all over Europe have shown that only a combination of ef-
forts in several language domains, of which the homes and the educational systems
are the most important ones, may have an effect on creating new generations of
speakers.

SANITA LAZDIŅA
sanita.lazdina@ru.lv

HEIKO F. MARTEN
heiko.marten@ru.lv

ILGA ŠUPLINSKA
ilga.suplinska@ru.lv

Rēzeknis Augstškolys
Humanitarūs i juridiskūs zynuotņu fakultatis
Filologejis katedra

Atbreivuošonys aleja 115
Rēzekne, LV-4604, Latveja